

Центр політико-правових
реформ

Демократія та політична система України

Ігор Коліушко

Голова правління
Центру політико-правових реформ

Київ - 2025

Демократія

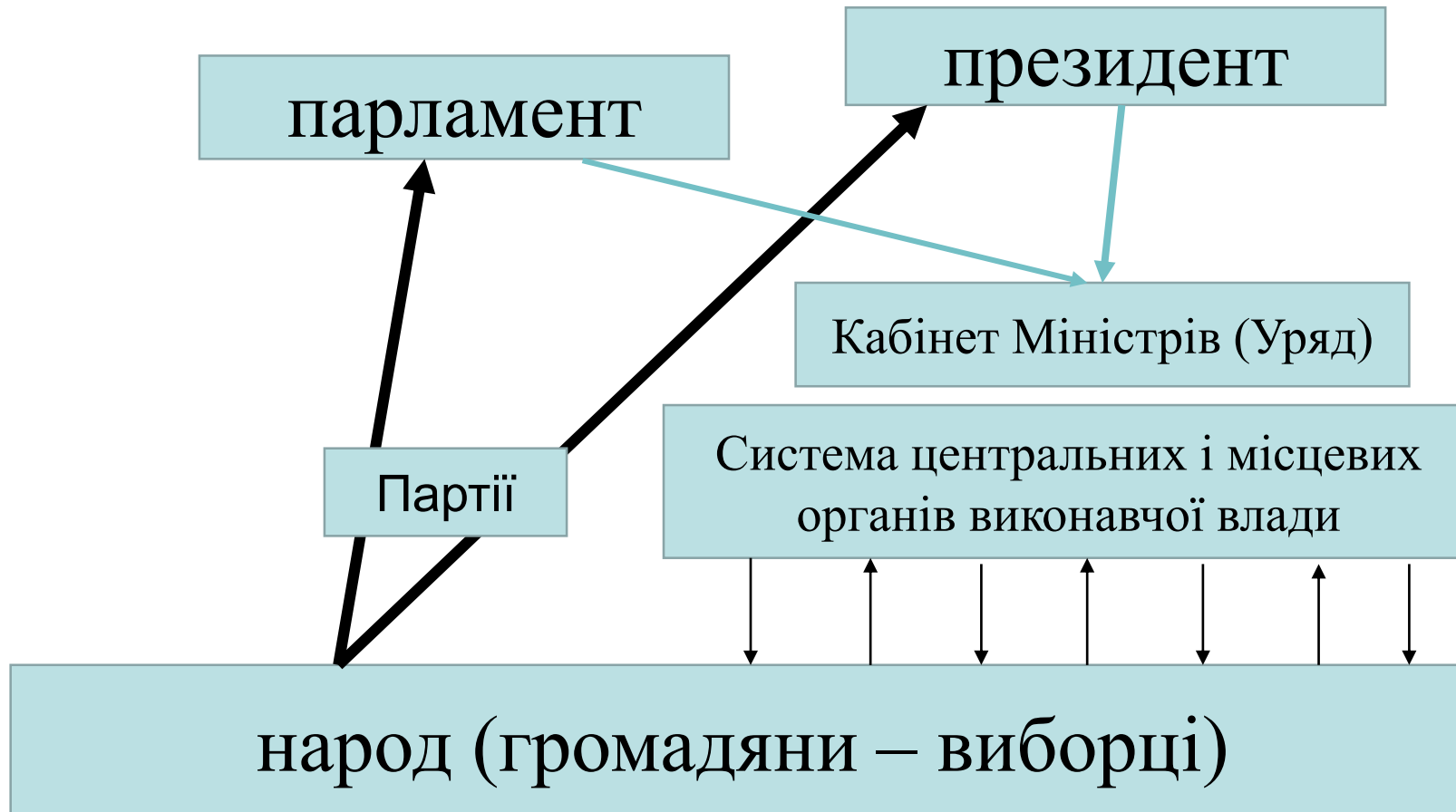
Демократія – це політичний режим (спосіб організації суспільства), за якого джерелом влади є народ (влада здійснюється «іменем народу, силами народу, для народу», Лінкольн)

Складові політичного режиму:

- 1) поділ влади на законодавчу, виконавчу, судову;
- 2) виборність вищого органу (вищих органів) влади;
- 3) прийняття рішень більшістю;
- 4) захист прав меншості;
- 5) рівність перед законом, гарантія політичних прав і свобод.

При цьому немає вимог тотального права голосу, способу ухвалення рішень більшістю, переліку меншин, які підлягають захисту, а права і свободи визначаються конкретними міжнародними документами.

Політичний організм суспільства

Критерії якості інституційної організації публічної влади

- **Демократичність** - піддатливість впливу громадськості, виборців
- Здатність виробляти і реалізовувати **цілісну державну політику**, спрямовану на суспільний розвиток і адекватне реагування на внутрішні та зовнішні виклики
- **Правовладдя** (верховенство права) у діяльності влади (законність, права людини, юридична визначеність, рівність, пропорційність, судовий контроль)
- **Децентралізація** повноважень за принципом субсидіарності.
- **Стратегічність і результативність** – визначення цілей та їх досягнення
- **Ефективність** – досягнення більших результатів швидше і за менші гроші
- Мінімізація **інституційних конфліктів** і спроможність їх вирішення
- Прозорість, запобігання конфлікту інтересів, **мінімізація корупції**

Основні інститути політичної системи

1. Пряма демократія (референдуми) і представницька демократія (партії та вибори)
2. Парламент однопалатний чи двопалатний
3. Формування уряду та його роль у формуванні політики розвитку країни
4. Президент і його роль в політичній системі (в конституційній моделі)
5. Конституційний Суд і його роль у розв'язанні конституційних конфліктів (юридичних та політичних)

Партії, вибори та референдуми

Стан в Україні (1991-2021)

- Відсутність сталих ідеологічно визначених політичних партій з високим рівнем внутріпартійної демократії, нові бренди на кожні вибори
- Новиї виборчий закон під кожні чергові вибори, маніпулятивні технології в кожному з них і в мажоритарній і в пропорційних системах
- Відсутність якісного законодавства про референдуми (національні до 2021 року, місцевого – досі), намагання влади використовувати референдуми виключно з маніпулятивними цілями

Бажаний стан для розвитку країни

- Функціонує не менше 5 ідеологічно визначених, внутрішньо демократичних масових партій з аналітичними центрами
- Пропорційна виборча система з регіональними округами та преференціями на парламентських виборах, мажоритарна виборча система з багатомандатними округами на муніципальних виборах (в громадах), поєднання цих двох систем на регіональному рівні
- Національні референдуми можливі на основі якісного закону, але не проводяться до потреби в них нема, місцеві вибори можливі за законом у громадах, і час від часу проводяться, коли не вдається домовитися простішим способом

Парламентаризм

Стан в Україні (1991-2021)	Бажаний стан для розвитку країни
– Применшення ролі парламенту через неструктурованість або/і через зовнішні впливи, в тому числі політичну корупцію – Низький рівень довіри та поваги до парламенту в громадян – Статус нардепів – від надмірної недоторканності до повного обнулення – Критично низькі зарплати депутатів, політична корупція та депрофесіоналізація – Порушення принципу правовладдя, залежність від хаотичного лобізму – Неефективні процедури → переобтяженість спамом та надмірна тривалість розгляду – Неефективні процедури формування уряду та парламентського контролю	– Однопалатний парламент, який формує уряд і контролює його діяльність, приймає закони, в тому числі бюджет. – Високий статус члена парламенту, що виражається в його повноваженнях та зарплаті, утриманні після 65 років пропорційно до кількості років у парламенті, європейському усередненому рівні недоторканності – Парламент свято дотримується принципу правовладдя, регулярно вдосконалює та розвиває правову політику (стратегію розвитку законодавства) – Ефективна законодавча процедура, більшість рішень приймаються відносною більшістю – Ефективний парламентський контроль

Формування уряду та його роль у формуванні політики

Стан в Україні (1991-2021)

- Більшість урядів формувалися не прем'єр-міністрами
- Політична незв'язаність Уряду з Парламентом, надмірна залежність від Президента
- Слабкість Уряду у формуванні політики та законодавчій ініціативі, міністри добираються не для цього
- Відсутність стратегічного планування в діяльності Уряду
- Залученість до політичної корупції
- Переобтяженість дрібним адмініструванням замість зосередженості на стратегії розвитку країни

Бажаний стан для розвитку країни

- Урядом називається не Кабінет Міністрів, а все де працюють міністри та їхні заступники, засідання Кабінету Міністрів це лише одна з форм роботи членів уряду
- Уряд політично відповідальний перед Парламентом, взаємодіє з Президентом з питань його повноважень, але організаційно самостійний
- Уряд формує політику розвитку країни, вносить у Парламент законопроекти для її реалізації
- Уряд забезпечує виконання Конституції та законів через систему органів виконавчої влади, які реалізують політику

Президент і його роль в політичній системі

Стан в Україні (1991-2021)	Бажаний стан для розвитку країни
– Небажання зосереджуватися на конституційних повноваженнях – Порушення Конституції щодо законодавчого процесу та кадрових призначень – Втручання прямо або через РНБО в діяльність Уряду, «доручення» Уряду та міністрам – Неконституційне підпорядкування собі місцевих державних адміністрацій та багатьох органів виконавчої влади із спец статусом – Неконституційний тиск на прокуратуру та органи правопорядку, раніше й на суди – Нереалістична процедура імпичменту	– Обирається прямими виборами, має повноваження глави держави в сфері зовнішньої політики та оборони й безпеки – Підписує закони і має право лише відкладального вето (долається 50%+1 голос) – Більшість повноважень здійснює на основі подання Уряду чи інших органів – Обмеження на чисельність апарату Президента та відповідальність за його втручання в діяльність державних органів – Конституція містить реалістичну процедуру імпичменту, в тому числі за порушення Конституції Варіант: парламентська республіка без прямих виборів президента, коли будуть умови

Конституційний Суд

Стан в Україні (1991-2021)	Бажаний стан для розвитку країни
– Кадрова слабкість КСУ, особливо суддів від судової влади – Приклади неоднакових правових позицій і кількох «незрозумілих» рішень – Залежність багатьох суддів КСУ від політичної влади та корумпованість – Періодичні блокування роботи КСУ через недосконале законодавство	– Не більше 15 суддів КСУ відібраних на конкурсних процедурах, призначені Парламентом (9 суддів) і Президентом (6 суддів) – Їм гарантована недоторканність, висока зарплата і пожиттєве утримання після 65 років – КСУ вирішує питання про тлумачення Конституції, конституційність законів, контроль за внесеннями змін до Конституції та референдумами, розв'язує компетенційні конфлікти вищих державних органів влади, розглядає конституційні скарги

Питання для обговорення та дискусії

- 1) Загальне виборче право чи можна його якось обмежити?
- 2) Як запустити ефективні партії? Чи як обходитися без них?
- 3) Однопалатний чи двопалатний парламент?
- 4) Які функції президента? Чи зберігати його прямі вибори?
- 5) Хто формує політику розвитку країни? Чи є альтернативи?
- 6) Яка роль Конституційного суду?

Дякую за увагу!

Центр політико-правових реформ

www.pravo.org.ua

centre@pravo.org.ua

(044) 278-03-17